

MUSIQI NƏZƏRİYYƏSİ VƏ SOLFECIO FƏNLƏRİNİN TƏDRİSİ MƏSƏLƏLƏRİ

Seyfullayeva Nüşabə
Gəncə Dövlət Universiteti
seyfullayevanushaba@mail.ru

Xülasə: *Məqalədə musiqi təhsilində musiqi nəzəriyyəsi və solfecio kimi nəzəri fənlərin əlaqəli şəkildə tədrisi məsələlərini təhlil olunur.*

Açar sözlər: Musiqi, tədris, nəzəriyyə, solfecio, əlaqə.

Ключевые слова: Музыка, преподавание, теория, сольфеджио, обучение.

Key words: Music, teaching, theory, solfeggio, education.

Hər bir ölkənin təhsil sistemi onun gələcək inkişafında həlledici rol oynayır. Təhsil sahəsində əldə edilən irəliləyişlər, həmçinin musiqi təhsili, ölkələrin sosial-iqtisadi tərəqqisi və mədəniyyətlərinin qorunması üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır. Azərbaycan da bu istiqamətdə təhsilin inkişafını əsas prioritet olaraq müəyyən edərək, təhsil sahəsində müxtəlif islahatlar həyata keçirir. Musiqi təhsili sahəsində aparılan islahatlar, gələcəkdə musiqi müəllimi olaraq yetişəcək nəsli müasir tələblərə uyğun, yüksək səviyyədə hazırlamağa xidmət edir.

Musiqi təhsilində musiqi nəzəriyyəsi və solfecio kimi nəzəri fənlərin əlaqəli şəkildə tədrisi böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu iki fənnin paralel şəkildə öyrədilməsi tələbələrə həm nəzəri biliklər, həm də praktiki bacarıqlar qazandırmaqla, onların musiqi sahəsindəki ümumi inkişafını dəstəkləyir. Solfecio fənni tələbələrə musiqi səsi, ritm və harmoniya strukturlarını anlamada kömək edərək, musiqi nəzəriyyəsi fənni bu anlayışların nəzəri aspektlərini dərinlən öyrədir. Bu iki fənnin əlaqəli şəkildə tədrisi tələbələrin musiqi əsərlərinin təhlili və ifasında mükəmməl bacarıqların inkişafına şərait yaradır.

Musiqi təhsilində bu iki fənn sıx bağlılığı ilə səciyyələnir. Onların əlaqəli tədrisi çox vacib bir məsələdir, çünki bu yanaşma tələbələrə həm nəzəri, həm də praktiki biliklərin birləşdirilməsinə imkan verir. Nəticədə, musiqi müəllimi hazırlıq prosesinin daha müasir və effektiv olmasına gətirib çıxarır.

Musiqi təhsili prosesində musiqi nəzəriyyəsi və solfecio fənlərinin tədrisi bir-birini tamamlayan və musiqi təliminin ayrılmaz hissələridir. Bu iki fənnin uyğunlaşdırılmış şəkildə tədrisi tələbələrin həm nəzəri biliklərinin, həm də praktiki bacarıqlarının eyni zamanda inkişaf etdirilməsinə yönəlmişdir. Musiqi nəzəriyyəsi tələbələrə musiqi əsərlərinin strukturunu və bu strukturu təşkil edən əsas prinsipləri anlamağı öyrədir, solfecio isə musiqi eşitmə və ifa etmə qabiliyyətlərini formalaşdırır. Bu fənlərin qarşılıqlı əlaqəsi musiqi təhsili proqramının effektivliyini artırır və tələbələrə dərin biliklər qazandırır.

Musiqi təhsili nəzəri və praktiki fənlərin qarşılıqlı şəkildə tədrisini tələb edən kompleks bir prosesdir. Bu tədris yanaşması, tələbələrə həm nəzəri bilikləri, həm də praktiki qabiliyyətləri öyrətmək üçün idealdır. Musiqi nəzəriyyəsi və solfecio fənlərinin əlaqəli tədrisi bu yanaşmanın ən uğurlu nümunələrindən biridir, çünki hər iki fənn bir-birini tamamlayaraq tələbələrin musiqi təhsilində daha dərin və hərtərəfli biliklər əldə etməsinə xidmət edir.

XX əsrdə mövcud olan ən parlaq solfecio məktəblərinin görkəmli nümayəndələrindən – K.Orf, Z.Koday, D.Kabalevski, P.Veys və digər pedaqoq-alimlərin əsərləri və eləcə də

ölkəmizdə müasir dövrdə tətbiq edilən proqram və dərsliklərlə tanışlıq göstərir ki, musiqi nəzəri sistemlər solfecio və musiqi nəzəriyyəsi fənlərinin əlaqəli tədrisi prinsipi əsasında qurulmuşdur.

Professor S.Qurbanəliyeva “Şəxsiyyət və musiqi” kitabında haqlı olaraq qeyd edir ki, “...Musiqi savadına gəldikdə, bu, şagirdlərə musiqinin elementar nəzəriyyəsi və musiqi tarixi haqqında məlumat verməyi nəzərdə tutur. Bu zaman uşaqlar notla oxuyur, not savadına yiyələnir, musiqi əlifbasını öyrənirlər.”[3, s.50]

Musiqi nəzəriyyəsi musiqinin əsas qanunauyğunluqları, musiqi əsərlərinin quruluşu haqqında məlumat verir. Bu fənn vasitəsilə tələbələr musiqinin texniki və struktural tərəflərini anlamağa başlayırlar. Bu anlayışlar musiqinin tərkib hissələri olan intervallar, akkordlar, ritm və melodiya ilə bağlı biliklərin tədrisini əhatə edir. Musiqi nəzəriyyəsi dərsləri tələbələrin musiqi mətnlərini təhlil etmək, musiqi əsərlərini başa düşmək və musiqi nəzəriyyəsini tətbiq etmək bacarıqlarını inkişaf etdirir.

Solfecio isə tələbələrə musiqi eşitmə qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək üçün lazım olan təcrübəni təqdim edir. Bu fənn, tələbələrin musiqini dinləmə və ifa etmə bacarıqlarını artırmağa, onların ritmik hissələrini və musiqi intonasiyalarını təkmilləşdirməyə yönəldilmişdir. Solfecio dərslərində tələbələr interval, akkord və melodiyları dinləməklə yanaşı, onların düzgün ifasını öyrənirlər. Bu fənn musiqi eşitmə qabiliyyətlərinin təkmilləşdirilməsinə və musiqi təhsili boyunca tələbələrin praktiki qabiliyyətlərinin inkişafına kömək edir.

Hər iki fənnin bir-birinə sıx bağlı şəkildə tədrisi tələbələrin həm nəzəri bilikləri, həm də eşitmə və ifa qabiliyyətlərini eyni vaxtda inkişaf etdirməsinə səbəb olur. Musiqi nəzəriyyəsində öyrənilən biliklər solfecio dərslərində praktiki tətbiqini tapır. Məsələn, tələbə musiqi nəzəriyyəsi dərslərində öyrəndiyi intervalların nəzəri strukturlarını solfecio dərslərində praktiki olaraq ifa edir və eşitmə yolu ilə tanıyır. Beləliklə, hər iki fənnin integrasiyası tələbələrin musiqi biliklərinin daha dərin və hərtərəfli olmasına xidmət edir.

Müasir dövrün təhsil tələbləri tələb edir ki, tədris prosesində tələbələr yalnız nəzəri və praktiki bilikləri mənimsəməklə kifayətlənməsinlər, həm də interaktiv metodlardan, müasir texnologiyalardan və fəal tədris üsullarından istifadə etməyi bacarsınlar. Musiqi nəzəriyyəsi və solfecio fənlərinin tədrisində də bu tələblər nəzərə alınmalıdır. İnteraktiv dərslər tələbələrin diqqətini cəlb edir, onların dərslərə fəal şəkildə qatılmasına və daha effektiv öyrənməsinə şərait yaradır. Texnoloji vasitələrin istifadəsi isə tədris materiallarının vizuallaşdırılmasına və tələbələrin musiqi dünyasını daha yaxşı qavramasına kömək edir.

Müasir tədris üsullarının içərisində multimedia vasitələrindən istifadə, musiqi proqramları və not yazma proqramlarının tətbiqi musiqi tədrisini daha dinamik və maraqlı edir. Bu texnologiyalar sayəsində tələbələr musiqi əsərlərinin not yazısını daha asan başa düşür, onları analiz edir və özləri üçün yeni musiqi nümunələri yaradırlar. Vizual vasitələr isə tələbələrin öyrəndikləri nəzəri bilikləri konkret şəkildə görmələrinə və tətbiq etmələrinə şərait yaradır.

Bununla yanaşı, fənlərarası əlaqələndirmə musiqi tədrisində xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Musiqi nəzəriyyəsi və solfecio fənlərinin əlaqəli tədrisi yalnız bu iki fənn arasında qalmamalı, digər musiqi fənlərini də əhatə etməlidir. Bu yanaşma tələbələrdə geniş bir musiqi dünyagörüşü formalaşdırır. Məsələn, harmoniya fənni musiqi nəzəriyyəsi və solfecio ilə birlikdə tədris edildikdə, tələbələr musiqi əsərlərinin strukturunu daha yaxşı başa düşürlər və musiqinin tək-cə səslər toplusundan ibarət olmadığını, onun arxasında duran nəzəri bilikləri anlayırlar.

Musiqi-nəzəri fənlərin tədrisində integrativlik prinsipinə geniş yer verilməsi tələbələrə musiqinin zaman içərisində necə dəyişdiyini və müxtəlif musiqi üslublarının necə formalaşdığını başa düşməyə kömək edir. Tələbələr həmçinin musiqi əsərlərini təhlil edərək, hər bir əsərin özünəməxsus xüsusiyyətlərini anlamağı öyrənirlər. Bu isə musiqi nəzəriyyəsi və solfecio dərslərində əldə etdikləri biliklərin təhlil və tətbiq edilməsində daha geniş imkanlar yaradır.

Tədqiqatlarda göstərilir ki, "Hal-hazırda" Avropa ölkələrində, o cümlədən Fransada "Muzik formation" adı ilə tanınan musiqi sistemi – musiqi nəzəriyyəsi, təhlil, musiqi ədəbiyyatı, orkestrləşmə, harmoniya kimi fənləri özündə cəmləşdirir. Beləliklə, solfecio sistemi təkcə eşitmə qabiliyyəti, intonasiya duyumunu deyil, musiqinin hər tərəfli inkişafını təmin etdirir [1, s.4].

Solfecio dərslərində tələbələr musiqi əsərlərinin müxtəlif səslərini eşitmə, akkordların qurulması və düzgün intonasiya kimi mühüm bacarıqları mənimsəyirlər. Bu fənn musiqi eşitmə qabiliyyətlərinin inkişafı üçün ən önəmli olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Tələbələr müxtəlif intervalları, akkordları dinləməklə onları tanımağı və ifa etməyi öyrənirlər. Bununla yanaşı, musiqi əsərlərinin ritmik və melodik elementləri ilə işləmək onların musiqi duyumlarını gücləndirir və ifa qabiliyyətlərini artırır.

Solfecio dərslərində istifadə olunan əsas metodlardan biri not oxumadır. Tələbələr müxtəlif səsləri, intervalları və melodiyaları not üzərində oxumaqla musiqi mətnlərinin quruluşunu öyrənir və ifa edirlər. Bu, musiqi dilinin anlaşılmasında vacib addımlardan biridir. Melodiya və ritmik tapşırıqlar vasitəsilə tələbələr musiqi əsərlərinin daxili quruluşunu anlamağa və bu quruluşları düzgün ifa etməyə başlayırlar. Solfecio dərslərində həmçinin tələbələrin intonasiya qabiliyyətləri üzərində iş aparılır, belə ki, intonasiya musiqi ifasının əsas elementlərindən biridir və düzgün intonasiya tələbənin musiqi əsərini tam şəkildə başa düşməsinə təmin edir.

Musiqi nəzəriyyəsi dərsləri isə tələbələrə musiqinin daha mürəkkəb elementlərini dərk etmək üçün ... biliklər aşılayır. Burada tələbələr musiqi mətnlərinin daxili strukturlarını təhlil etməyi və musiqi əsərlərinin quruluşunu anlamağı öyrənirlər. Forma təhlili musiqi nəzəriyyəsi dərslərinin ən vacib komponentlərindən biridir. Tələbələr musiqi əsərlərinin müxtəlif formalarda – sonata, rondo, variasiya və s. – necə qurulduğunu və bu formaların musiqi əsərlərinin məzmununu necə formalaşdırdığını öyrənirlər. Bu təhlillər tələbələrin musiqi mətnlərini daha yaxşı başa düşməsinə və musiqi əsərlərini şərh etmə qabiliyyətlərini artırmasına kömək edir.

Musiqi nəzəriyyəsi dərslərində tələbələr harmoniyanın əsaslarını da öyrənirlər. Harmonik analiz tələbələrə akkordların bir-biri ilə əlaqəsini və musiqi kompozisiyalarında harmoniya quruluşlarını başa düşməyə imkan verir. Tələbələr burada həm üçsəsli, həm də dördsəsli akkordlara dair bilik və bacarıqlar əldə edirlər. Bu nəzəri biliklər, solfecio dərslərində əldə olunan praktiki biliklərlə birlikdə, tələbələrin musiqi kompozisiyalarının strukturunu anlama qabiliyyətini inkişaf etdirir.

Tədris prosesində vacib məqam musiqi nəzəriyyəsi və solfecio fənlərinin balanslı şəkildə tədrisidir. Hər iki fənn bir-birini tamamlayaraq tələbələrin həm musiqi eşitmə, həm də musiqi strukturlarını anlama bacarıqlarını inkişaf etdirir. Tədris prosesində bu fənlərin vəhdəti tələbələrin musiqi biliklərini hərtərəfli formalaşdırır. Ritmik tapşırıqlar, tələbələrin ritm hissələrini inkişaf etdirməklə yanaşı, onların musiqi duyumlarını daha mürəkkəb səviyyələrə çıxarır. Müxtəlif ritmik quruluşların öyrənilməsi tələbələrə musiqi əsərlərinin ritm əsasında qurulan hissələrini anlamağa kömək edir.

Interval və akkordların qurulması üzrə tədris metodları tələbələrə musiqi kompozisiyalarının əsaslarını öyrənmək üçün mühüm vasitələr təqdim edir. Intervalların düzgün qurulması musiqi əsərlərindəki melodik quruluşların başa düşülməsinə və ifasına kömək edir. Akkordların qurulması üzrə tapşırıqlar isə tələbələrə musiqinin harmoniya əsaslarını mənimsəməyə imkan verir. Bu tapşırıqlar həm solfecio dərslərində eşitmə qabiliyyətini artırır, həm də musiqi nəzəriyyəsində akkordların nəzəri əsaslarını mənimsəməyə kömək edir.

Polifonik məşğələlərində melodiyaaların ifası tələbələrin musiqi duyumlarını inkişaf etdirmək və onların ifa bacarıqlarını təkmilləşdirmək üçün əsas metodlardan biridir. Asan melodiyaaların ifası tələbələrin ilkin musiqi duyumlarını formalaşdırır, mürəkkəb melodiyaaların ifası isə onların eşitmə qabiliyyətlərini daha yüksək səviyyəyə çıxarır. Bu proses, həmçinin tələbələrin musiqi mətnlərinin strukturunu daha yaxşı anlamağına imkan verir və onların ifa texnikalarını təkmilləşdirir.

Beləliklə, musiqi təhsilində nəzəri və praktiki fənlərin integrasiyası tələbələrin musiqi təfəkkürünü hərtərəfli inkişaf etdirməyə imkan verir. Bu fənlərin qarşılıqlı əlaqəsi tələbələrə musiqi haqqında daha dərin biliklər qazandırır, onların həm nəzəri biliklərini, həm də praktiki bacarıqlarını eyni zamanda inkişaf etdirir.

“Musiqi”dən məktəb kurikulumunun əsas prinsiplərindən olan fəndaxili və fənlərarası inteqrasiya üzrə bilik və bacarıqlara malik kadr hazırlığına musiqi-nəzəri fənlərin əlaqəli tədrisi mühüm yer tutur.

Ədəbiyyat

1. A.Elxanqızı. Müasir dövrün solfecio sistemləri. Dərslik. Bakı, “Adiloğlu”, 2006. 160 s.
2. Hacıbəyli Ü. Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları. /XX əsr Azərbaycan musiqi elminin abidələri. Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının 100 illiyi münasibətilə. İdeya müəllifi, tərtibçi və məsul redaktor: Təriyel Məmmədov. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2019, 360 s.
3. Qurbanəliyeva S. Şəxsiyyət və musiqi. Bakı, “Adiloğlu”, 2010, 160 s.

ВОПРОСЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ТЕОРИИ МУЗЫКИ И СОЛЬФЕДЖИО

Сейфуллаева Нушаба
Резюме

В статье анализируются вопросы совместного преподавание таких теоретических предметов как теория музыки и сольфеджио.

QUESTIONS OF TEACHING MUSIC THEORY AND SOLFEGGIO

Seyfullayeva Nushaba
Summary

The article analyzes the issues of joint teaching of such theoretical subjects as music theory and solfeggio.

Rəyçi: Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Rəşidə Məmmədova
GDU-nun "Musiqi fənləri" kafedrasının 28 oktyabr 2024-cü il tarixli kafedra iclasının 5 sayılı protokolu.

Daxil olma tarixi 31 oktyabr 2024-cü il